

Tebenna micalis – Zilveroogje (Lepidoptera: Choreutidae) nieuw voor de Belgische fauna

Guido De Prins & Ruben Meert

Samenvatting: Op 7 november 2015 werd te Zandvliet/Berendrecht in de “Ruige Heide” met een skinnerval een exemplaar van *Tebenna micalis* (Mann, 1857) (Zilveroogje) waargenomen. Bij nader onderzoek bleek dit zeker niet de eerste waarneming in België te zijn. Er staan reeds 35 meldingen op waarnemingen.be (december 2015). Het eerste waargenomen exemplaar komt op naam van Ruben Meert: op 02.viii.2013 te Lebbeke, Oost-Vlaanderen.

Abstract: On 7 November 2015, a specimen of *Tebenna micalis* (Mann, 1857) was observed in a skinner trap in the domain “Ruige Heide” at Zandvliet/Berendrecht. This is certainly not the first record of this species in Belgium since there are already 35 other records on the site waarnemingen.be. The first specimen was observed by Ruben Meert on 2 August 2013 at Lebbeke, East Flanders.

Résumé: Le 7 novembre 2015, un exemplaire de *Tebenna micalis* (Mann, 1857) a été observé dans un piège Skinner dans le domaine “Ruige Heide” à Zandvliet/Berendrecht. Il ne s’agit certainement pas de la première mention de cette espèce en Belgique, puisqu’il y a déjà 35 autres mentions sur le site web waarnemingen.be. Le tout premier exemplaire a été trouvé par Ruben Meert le 2 août 2013 à Lebbeke, Flandre Orientale.

Key words: *Tebenna micalis* – Faunistics – Lepidoptera – New record – Belgium.

De Prins G.: Markiezenhof 32, B-2170 Merksem/Antwerpen, Belgium. guido.deprins@telenet.be

Meert R.: Grote Snijdersstraat 75, B-9280 Lebbeke, Belgium. ruben_meert@hotmail.com

Inleiding

Op 7 november 2015 werd in een skinnerval, opgesteld in het natuurgebied “Ruige Heide” te Zandvliet/Berendrecht (AN), een Choreutidae (duidelijk aan het gedrag te zien) opgemerkt. Na wat onderzoek op websites werd ontdekt dat het om *Tebenna micalis* (Mann, 1857) ging, een “nieuwe soort” voor België. Op waarnemingen.be staan ondertussen reeds 35 meldingen van deze soort. Het allereerste exemplaar werd door de tweede auteur op 02.viii.2013 te Lebbeke (OV) opgemerkt. *T. micalis* werd tot nog toe enkel in het noorden van het land opgemerkt.

Er zijn slechts 5 soorten van deze familie in België bekend (De Prins & Steeman 2015): de heel algemene *Anthophila fabriciana* (Linnaeus, 1767), de vrij zeldzame en lokale soorten *Prochoreutis myllerana* (Fabricius, 1794) en *P. sehestediana* (Fabricius, 1776), de eerder algemene *Choreutis pariana* (Clerck, 1759) en de onlangs als nieuw voor de Belgische fauna vermelde *C. nemorana* (Hübner, 1799), die tot nu toe enkel in BR en LG waargenomen werd (De Prins *et al.* 2014, 2016). *T. micalis* kan daar nu dus aan toegevoegd worden zodat het aantal Belgische Choreutidae op zes komt.

Er zijn ongeveer 350 soorten Choreutidae wereldwijd gekend waarvan de meeste voorkomen in de Oriëntaalse en Australasiatische biogeografische zones. In Europa komen 17 soorten Choreutidae voor (van Nieukerken & Karsholt 2015).

Verspreiding

Ondertussen, na de eerste waarneming in 2013, zijn er van *T. micalis* al meldingen uit:

West-Vlaanderen: Heuvelland Kemmelberg: 1 imago (Wim Declercq); Moen, de vaarttaluds: 3 imago’s (Thijs Calu, Free Claerbout); Oostduinkerke Ter Yde: 1 imago (Wouter Mertens); Otegem: 1 imago (Thijs Calu);

Poperinge: 1 imago (Margaux Boeraeve en Ward Tamsyn).

Totaal: 5 imago’s

Oost-Vlaanderen: Appels – Sint-Onolfspolder Meerdam-Oost: 1 imago (Rudi Goossens); Baasrode, Vlassenbroekse Polder en Schorren: 1 imago (Ruben Meert); Gent, centrum: 1 imago (Peter Roskams); Lebbeke: in 2013 (9 imago’s in augustus) en in 2015: 2 imago’s en 2 rupsen in augustus (Ruben Meert); Roborst: 1 imago (Cédric De Noyette); Ronse centrum: 1 imago (op licht) (Johan Glibert en Gunther Groenez); Welden-Reytmersse Oude Scheldearm: 3 imago’s (Björn Deduytsche, Davy De Groote, Jurgen Dewolf, Simon Feys, Regis Nossent en Eef Thoen).

Totaal: 19 imago’s en 2 rupsen

Antwerpen: Antwerpen - Schelde - Fort Filip-Van Cauwelaertsluizen: 1 imago (S. Verheyen), Berendrecht/Zandvliet “Ruige Heide”: 1 imago op licht, Skinnerval (Guido De Prins); Brasschaat, dorpskern: 1 imago (Bart De Witte); Broechem, AWW-bekken: 2 imago’s (Staf Brusseleers); Lier, Bist: 1 imago (Wim Veraghtert).

Totaal: 6 imago’s

Limburg: Lanaken: 4 imago’s (Frank Van de Meutter).

Totaal: 4 imago’s

Vlaams-Brabant: Wolvertem: 1 imago (Eric Daelemans).

Totaal: 1 imago

De soort werd in alle Vlaamse provincies gezien met een duidelijke top in OV. Het totaal op dit moment (december 2015) bedraagt: 35 imago’s en 2 rupsen.

Voor zover we hebben kunnen nakijken zijn er tot op heden (31 mei 2016) nog geen meldingen geweest uit de Waalse provincies, hoewel de waardplant, heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. daar ook voorkomt, zij het in mindere mate (bron: waarnemingen.be). Het merendeel van de imago's is overdag gemeld, maar de soort komt ook op licht.

T. micalis is vooral bekend uit Zuid-Europa, van de Azoren, de Canarische Eilanden en Ierland in het westen tot in Griekenland (incl. de Dodekanesos) in het oosten, in onze buurlanden uit Frankrijk (Ardennes) en Groot-

Brittannië (van Nieukerken & Karsholt 2015). Verder oostwaarts komt de soort voor doorheen Armenië, Azerbeidzjan, Iran, Afghanistan en Nepal tot in China en Japan. Ze werd ook vermeld uit Jemen, La Réunion, Mauritius, Indonesië, Australië en Nieuw-Zeeland (Diakonoff 1986: 155–156).

Meer recent is de soort ook in Nederland waargenomen: het eerste exemplaar in 2011, nog één in 2014 en een vijftal meldingen in 2015 (bron: waarnemingen.nl). In Duitsland en Zwitserland (bron: lepiforum.de) is de soort sinds 2007 gevonden. Ze werd nog niet gemeld uit het Groothertogdom-Luxemburg.

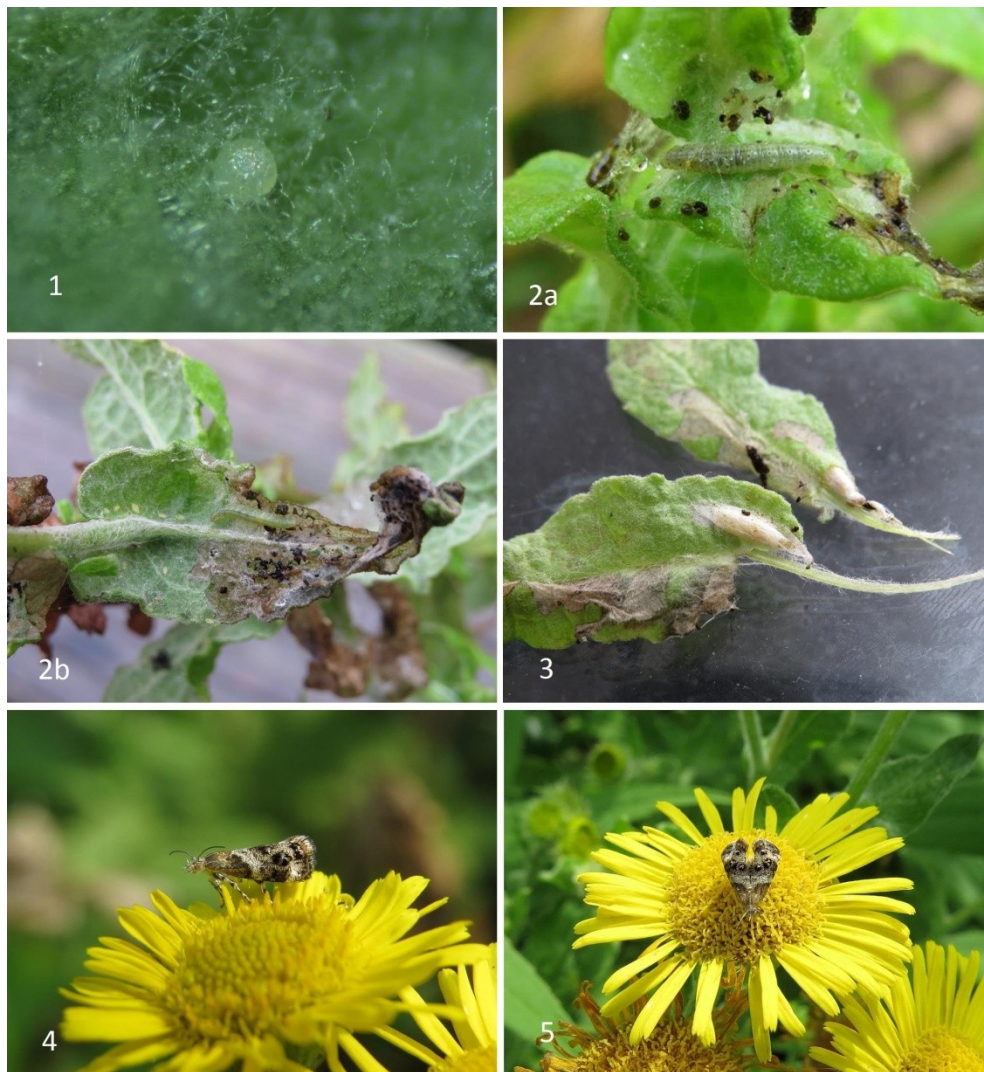

Fig. 1. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) eitje op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 14.viii.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 2a. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) rups op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 13.ix.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 2b. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) rups op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 12.x.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 3. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) spinsel en cocon op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 03.ix.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 4. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) imago op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 06.viii.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 5. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) imago op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 16.viii.2015, ©Ruben Meert.

Biologie

De rups van *T. micalis* leeft in de lage landen vooral op heelblaadjes, *Pulicaria dysenterica*. Ook Siberische edelweiss, *Anaphalis triplinervis*, wordt genoemd, maar meer in gebergten. Verder ook *Inula*, *Gnaphalium*, *Chrysanthemum*, *Cinara* en *Achillea*, alle Asteraceae. De eitjes (Fig. 1) worden afzonderlijk afgezet op de blaadjes. De rupsen (Fig. 2a–b) leven onder een wit web tussen de samengesponnen bovenste blaadjes. De verpopping vindt plaats in een witte cocon (Fig. 3) tussen de blaadjes, meestal vastgehecht aan de middelste nerf van het blad (Diakonoff 1986: 154–155). In juni zijn de eerste

imago's (Fig. 4–7) al te zien en de vliegtijd kan tot vrij laat op het jaar duren: de laatste waarneming dateert van november. De top van de vliegtijd bij ons is in augustus.

In Groot-Brittannië staat de soort bekend als trekvlinder die onder gunstige omstandigheden tijdelijke populaties kan stichten. Strenge winters zijn voor de rupsen blijkbaar moeilijk te overleven. (Sterling & Parsons 2012: 203).

Mogelijk heeft het Zilveroogje (*T. micalis*) in onze contreien dezelfde immigrantenstatus. 2015 is voor heel

wat trekvlinders gunstig gebleken, met hoge aantallen voor onder meer Distelvlinder (*Vanessa cardui*), Atalanta (*Vanessa atalanta*), Gamma-uil (*Autographa gamma*), Vlekdaguil (*Heliothis peltigera*) en Florida-uil (*Spodoptera exigua*) (bron: waarnemingen.be). Een mogelijke hypothese is dat tijdens het zachte voorjaar enkele Zilveroogjes ons land hebben bereikt en zich voortgeplant. Enkele volgroeide rupsen die in augustus 2015 werden gevangen, leverden reeds in september imago's. Eerder bleek uit een opgezette kweek op kamertemperatuur dat de volledige cyclus zich voltrok in ongeveer 30 dagen. Hoewel een bijkomende immigratiegolf niet mag worden uitgesloten, kan toch worden gesteld dat zich onder de waargenomen vlinders uit het najaar nakomelingen bevonden van de eerste generatie. Indien het een jaar betreft met gunstige weersomstandigheden, kent de soort in ons land dus minstens twee generaties.

Een nauw verwante Choreutidae is *Tebenna bjerkanrella* (Thunberg, 1784). Deze erg gelijkende soort komt in een groot deel van Europa voor, waaronder in onze buurlanden Frankrijk en Duitsland (bron: Lepidoptera.eu). De rupsen hebben een gelijkaardige levenswijze en voeden zich met planten uit de composietenfamilie, waaronder Zilverdistel (*Carlina acaulis*) en Wilgalant (*Inula salicina*) (Lepiforum.de). Deze laatste is een zeldzame plant in België, maar komt lokaal wel talrijk voor in de provincie Namen. Misschien valt hier de komende jaren nog iets te ontdekken.

Dankwoord

Willy De Prins voor het nalezen, de samenvattingen en het aanpassen van de tekst en de goede raadgevingen.

Fig. 6. *Tebenna micalis* (Mann, 1857) imago op heelblaadjes, *Pullicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 06.viii.2015, ©Ruben Meert.

Fig. 7. Vergelijking rusthouding van *Tebenna micalis* (Mann, 1857) (boven) en *Anthophila fabriciana* (Linnaeus, 1767) (onder) op heelblaadjes, *Pullicaria dysenterica* (L.) Bernh. België, Prov. Oost-Vlaanderen, Lebbeke 16.viii.2015, ©Ruben Meert.

Literatuur

- De Prins W. & Steeman C. 2015. *Catalogue of the Lepidoptera of Belgium*. — www.phegea.org/Checklists/Lepidoptera/Choreutidae.htm [bezocht op 1 december 2015].
- De Prins W., Baugnée J.-Y., Georis A., Spronck René & Spronck Raphaël 2014. *Choreutis nemorana* (Lepidoptera: Choreutidae) well established in Belgium. — *Phegea* **42**(2): 29–32.
- De Prins W., Steeman C. & Sierens T. 2016. Interessante waarnemingen van Lepidoptera in België in 2015 (Lepidoptera). — *Phegea* **44**(3): 50–62.
- Diakonoff A. 1986. — Glyphipterigidae auctorum sensu lato containing Tortricidae: Hilarographini, Choreutidae, Brachodidae (partim), Immidae and Glyphipterigidae. — In: Amsel H. G., Gregor F. & Reisser H. (Eds) *Microlepidoptera Palaearctica* **7**. — G. Braun, Druckerei und Verlage, Karlsruhe, Text volume 436 pp, Plates volume 175 pls.
- Lepidoptera.eu 2016. *Tebenna bjerkanrella* — www.lepidoptera.eu/show.php?ID=1815&country=PL [bezocht op 23 februari 2016].
- Lepiforum 2015. *Bestimmungshilfe für die in Europa nachgewiesenen Schmetterlingsarten, Tebenna micalis*. — www.lepiforum.de/lepiwiki.pl?Tebenna_Micalis [bezocht op 1 december 2015].
- Lepiforum.de 2016. *Tebenna bjerkanrella* — www.lepiforum.de/lepiwiki.pl?Tebenna_Bjerkanrella [bezocht op 23 februari 2016].
- Sterling P. & Parsons M. 2012. *Field Guide to the micromoths of Great Britain and Ireland*. — British Wildlife Publishing, Gillingham, Dorset, 416 pp.
- van Nieuwerkerken E. J. & Karsholt O. 2015. *Fauna europaea: Choreutidae*. — www.fauna.eu.org [bezocht op 1 december 2015].
- Waarnemingen.be 2015. *Zilveroogje. Tebenna micalis*. — www.waarnemingen.be [bezocht op 11 februari 2016].
- Waarneming.nl 2015. *Zilveroogje. Tebenna micalis*. — www.waarneming.nl [bezocht op 1 december 2015].